

ПОСТАНОВА

Верховної Ради України

Про звіт про виконану роботу Тимчасової спеціальної комісії
Верховної Ради України з питань підготовки проекту основних засад
державної політики України щодо взаємодії з національними рухами
малих та корінних народів Російської Федерації

Заслухавши та обговоривши звіт про виконану роботу Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань підготовки проекту основних засад державної політики України щодо взаємодії з національними рухами малих та корінних народів Російської Федерації, Верховна Рада України постановляє:

1. Взяти до відома звіт про виконану роботу Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань підготовки проекту основних засад державної політики України щодо взаємодії з національними рухами малих та корінних народів Російської Федерації (додається).

2. Ця Постанова набирає чинності з дня її прийняття.

Голова Верховної Ради
України

м. Київ
30 жовтня 2024 року
№ 4048-IX

Р. СТЕФАНЧУК

Додаток
до Постанови Верховної Ради України
30 жовтня 2024 року
№ 4048–IX

З В І Т

про виконану роботу Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань підготовки проекту основних засад державної політики України щодо взаємодії з національними рухами малих та корінних народів Російської Федерації

Відповідно до Постанови Верховної Ради України від 24 серпня 2023 року № 3355–IX було утворено Тимчасову спеціальну комісію Верховної Ради України з питань підготовки проекту основних засад державної політики України щодо взаємодії з національними рухами малих та корінних народів Російської Федерації (далі – Комісія).

Головою Комісії обрано народного депутата України Юрчишина Ярослава Романовича (депутатська фракція Політичної Партії "ГОЛОС"), заступником голови Комісії – народного депутата України Мезенцеву-Федоренко Марію Сергіївну (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ"), секретарем Комісії – народного депутата України В'ятровича Володимира Михайловича (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "ЄВРОПЕЙСЬКА СОЛІДАРНІСТЬ").

До складу Комісії обрано таких народних депутатів України:

Гузь Ігор Володимирович	– депутатська група "Партія "За майбутнє";
Дунда Олег Андрійович	– депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ";
Євтушок Сергій Миколайович	– депутатська фракція політичної партії Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина";
Загородній Юрій Іванович	– депутатська група "Платформа за життя та мир";
Кравчук Євгенія Михайлівна	– депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ";

Наталуха Дмитро Андрійович	– депутатська фракція "СЛУГА НАРОДУ";	ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ
Потураєв Микита Русланович	– депутатська фракція "СЛУГА НАРОДУ";	ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ
Яременко Богдан Васильович	депутатська фракція "СЛУГА НАРОДУ".	ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ

Згідно з Постановою Верховної Ради України "Про зміни у складі Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань підготовки проекту основних засад державної політики України щодо взаємодії з національними рухами малих та корінних народів Російської Федерації" від 7 лютого 2024 року № 3572–ІХ Верховною Радою України було внесено до складу Комісії такі зміни:

обрано народного депутата України Юрчишина Ярослава Романовича (депутатська фракція Політичної Партії "ГОЛОС") заступником голови Комісії, відкликавши його з посади голови Комісії;

обрано народного депутата України Мезенцеву-Федоренко Марію Сергіївну (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ "СЛУГА НАРОДУ") головою Комісії, відкликавши її з посади заступника голови Комісії.

Звіт про діяльність Комісії підготовлено з урахуванням специфіки її роботи, зокрема враховуючи, що питання, що належать до компетенції Комісії, включають документи, що містять службову інформацію. Забезпеченню конфіденційності та належного зберігання таких документів приділялася особлива увага, оскільки вони містять важливу інформацію, яка не підлягає розголошенню. Крім того, Комісія здійснювала ретельний аналіз та контроль всіх питань, що належать до предмета її відання, з метою забезпечення ефективного та своєчасного прийняття рішень.

Звіт також враховує різні аспекти діяльності Комісії, включаючи організаційні, правові та адміністративні питання, які постали протягом звітного періоду. Це дає змогу надати повну картину роботи Комісії та визначити ключові напрями її діяльності.

Щодо діяльності Комісії

В умовах збройної агресії Російської Федерації (далі – РФ) проти України найвищим пріоритетом для нашої держави є комплексне вирішення питання перемоги та забезпечення тривалого миру. Це завдання вимагає узгоджених зусиль і суспільства, і уряду. Сусідство з корінними народами, що перебувають під окупацією РФ, протягом найближчих десятиліть будуть відігравати ключову роль у формуванні внутрішньої та зовнішньої політики України, особливо в питаннях безпеки, економіки та дипломатії.

На цей момент Україна не має чітко визначеної політики щодо післявоєнних відносин з корінними народами, що окуповані РФ. Однак така політика є необхідною для стабільного розвитку країни в майбутньому. Вона може бути розроблена лише у тісній співпраці з національними рухами автохтонних народів РФ. Ці рухи є єдиною силою всередині РФ, що прагне поразки РФ та встановлення тривалого миру. Співпраця з цими рухами може стати важливим кроком у побудові нової архітектури безпеки в регіоні.

Комісією було встановлено зв'язки з парламентами, урядами та установами іноземних держав з питань її діяльності. Такі зв'язки включають регулярні зустрічі, обмін інформацією та координацію дій, важливих для досягнення спільних цілей. Крім того, Комісією підготовлено звернення та заяви Верховної Ради України до Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї Організації з безпеки і співробітництва в Європі та парламентів держав світу з питань, що належать до її предмета відання. Ці звернення містять конкретні пропозиції щодо підтримки України та зміцнення міжнародної солідарності.

Окрема увага під час роботи Комісії приділялася взаємодії з представниками народів, поневолених РФ, зокрема з представниками Чеченської Республіки Ічкерія, Республіки Інгушетія, Черкесії та інших народів. Важливість цієї взаємодії полягає у визнанні їхніх прав та підтримці їхніх прагнень до самовизначення і незалежності, що може сприяти розбудові демократичних інститутів у регіоні.

Затверджений план роботи Комісії включав розгляд звітів, доповідей та отриманої інформації від державних органів та їх посадових осіб, аналіз та підготовку змін до законодавства з питань, що належать до предмета відання Комісії, організацію міжпарламентської діяльності. Цей план також передбачає створення нових механізмів контролю та оцінювання ефективності прийнятих рішень.

На виконання своїх основних завдань Комісією розроблено проект Закону України про основні засади державної політики України щодо взаємодії з національними рухами корінних поневолених народів Російської Федерації, спрямований на формування стратегії підтримки та співпраці з такими рухами, що може стати фундаментом для забезпечення стійкого миру та безпеки в регіоні.

Комісія працювала над широким спектром питань, зокрема аналізувала міжнародний досвід та консультувалася з експертами у сферах міжнародних відносин, права та безпеки. Важливим аспектом діяльності Комісії була координація зусиль з міжнародними партнерами та організаціями, що сприяють захисту прав людини та підтримці демократії. Цей напрям роботи включає організацію конференцій, круглих столів та семінарів, на яких обговорюються актуальні питання та розробляються рекомендації щодо подальших дій.

Крім того, Комісія активно співпрацювала з неурядовими організаціями та громадськими ініціативами, які опікуються питаннями прав людини та підтримки поневолених народів. Така співпраця дає змогу залучати широку громадськість до процесу вироблення державної політики та забезпечує прозорість та підзвітність дій Комісії.

Загалом діяльність Комісії була спрямована на створення умов для стабільного та безпечного розвитку України, а також на підтримку міжнародного правопорядку та солідарності. Спільні зусилля уряду, громадянського суспільства та міжнародних партнерів можуть забезпечити довготривалий мир та процвітання в регіоні.

Щодо проведення зустрічей з представниками народів, поневолених РФ

Метою зустрічей з представниками народів, поневолених РФ, була демонстрація відкритості та незалежності Комісії під час виконання своїх функцій, а також заслуховування їхніх можливих застережень. Ці зустрічі відіграли важливу роль у створенні взаєморозуміння та довіри між Комісією та представниками різних народів, що дає можливість більш ефективно вирішувати питання, пов'язані із забезпеченням прав та свобод людини і громадянина, а також з розвитком культурної та національної ідентичності.

З серпня 2023 року по серпень 2024 року члени Комісії з метою налагодження комунікації відповідно до завдань Комісії ініціювали та взяли участь у багатьох зустрічах з представниками народів, поневолених РФ, та заходах, що безпосередньо стосуються питань, що належать до компетенції Комісії. Це включало обговорення актуальних проблем, вивчення конкретних прикладів порушення прав, а також напрацювання спільних стратегій для їх вирішення.

Кожна така зустріч сприяла не лише обміну інформацією, а й створенню платформи для подальшої співпраці. Комісія прагнула врахувати всі висловлені застереження та пропозиції, щоб забезпечити максимальну ефективність своєї діяльності та сприяти захисту прав поневолених народів. Зокрема, було проведено ряд тематичних семінарів, круглих столів та інших заходів, на яких представники відповідних спільнот мали можливість висловити свої думки та пропозиції, а саме:

- у закритому засіданні Комісії заслухали представників поневолених народів Татарстану, Башкортостану, народу ерзя, ойрат-калмицького народу, Бурятії, Республіки Саха, Дагестану, інгуського народу, обговорили подальші кроки щодо вироблення загальної стратегії взаємодії з ними Комісії, систематизували та узагальнили пропозиції, надані представниками народів, поневолених РФ, з метою використання у подальшій спільній діяльності;

- з метою отримання необхідної для роботи Комісії інформації провели окреме засідання Комісії за участю представників чеченського національного визвольного руху. Заслухали та проаналізували найбільш проблемні питання

взаємодії та прийняли рішення щодо розроблення загальної концепції співпраці в межах повноважень Комісії;

- провели зустріч членів Комісії з представниками Комітету інгуської незалежності на чолі з її очільником;

- провели зустріч членів Комісії з прем'єр-міністром Чеченської Республіки Ічкерія у вигнанні, одним з ініціаторів руху Конфедерація Північного Кавказу.

- у якості спікерів взяли участь у круглому столі на тему: "Україна і національні рухи народів РФ: попутники чи союзники?", організованому Центром стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки.

Серед обговорених тем:

досвід співпраці українців з поневоленими народами імперії у ХХ столітті;
сучасна російсько-українська війна та національні рухи РФ;

як досягнути більшого від співпраці України з національними рухами;

- спільно з громадською організацією "Центр досліджень безпекового середовища "Прометей", за підтримки Міжнародного фонду "Відродження" провели закрите експертне обговорення на тему: "Дорожня карта визнання Україною геноциду черкеського народу". У заході взяли участь народні депутати України – члени Комісії, фахівці з національних питань РФ, представники сфери стратегічних комунікацій, а також провідні діячі черкеського національного руху.

Серед завдань заходу:

встановлення контактів Комісії та українського експертного середовища з лідерами черкеського національного руху;

перетворення процесу розроблення і прийняття акта Верховної Ради України щодо визнання геноциду черкеського народу з символічного кроку на інструмент взаємодії українського суспільства із черкеським національним рухом та загалом із поневоленими народами Північного Кавказу;

створення умов для згуртування черкеських середовищ і подальшого дистанціювання їх від держави-агресора.

Секретар Комісії В'ятрович В.М., заступник голови Комісії Юрчишин Я.Р. та член Комісії Потураєв М.Р. взяли участь як спікери у круглому столі на тему: "Україна і національні рухи народів РФ: попутники чи союзники?", організованому Центром стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки.

Секретар Комісії В'ятрович В.М., заступник голови Комісії Юрчишин Я.Р. та член Комісії Дунда О.А. отримали запрошення від офісу Ахмета Закаєва, прем'єр-міністра Чеченської Республіки Ічкерія у вигнанні, одного з ініціаторів руху Конфедерація Північного Кавказу та провели плідну зустріч із представниками цього руху за незалежність.

Окрім того, відбулася зустріч з представниками черкеських спільнот на тему: "Дорожня карта визнання Україною геноциду черкеського народу", в якій активну участь взяли представники Комісії, зокрема голова Комісії Мезенцева-Федоренко М.С., заступник голови Комісії Юрчишин Я.Р., секретар Комісії В'ятрович В.М. та член Комісії Дунда О.А., щодо напрацьованого проекту Постанови Верховної Ради України про визнання Україною геноциду черкеського народу, вчиненого Російською імперією та обговорення питань стосовно побудови системної взаємодії між Україною та черкеським народом. На цій зустрічі представники Комісії також висловили підтримку черкеському народу у його боротьбі проти окупанта.

Голова Комісії Мезенцева-Федоренко М.С. у режимі онлайн долучилася до 11-го Форуму вільних народів постРосії, що відбувся у м. Вільнюсі та був спрямований на те, щоб розглянути, як сьогодні співвідноситься ідея деколонізації Росії з Балтійським регіоном, в якому процес деколонізації уже відбувся, щоб стати надихаючою реальністю для інших. Одинадцятий Форум вільних народів постРосії зібрав політиків, активістів, лідерів думок та медіа з Європи, США та Японії. Також на Форумі були присутні представники поневолених народів, які борються за свою свободу від РФ.

Заступник голови Комісії Юрчишин Я.Р. взяв участь у робочій зустрічі щодо захисту прав корінних народів України, на якій було обговорено підготовку Стратегії забезпечення прав корінних народів України, постраждалих від окупаційних режимів, на період до 2030 року. Стратегія включатиме досягнення стратегічних цілей через реалізацію заходів і завдань для парламенту та центральних органів виконавчої влади шляхом внесення до законодавства комплексних і збалансованих змін, спрямованих на реалізацію дієвих механізмів відновлення та забезпечення політичних, соціально-економічних та культурно-духовних прав корінних народів України, постраждалих від окупаційних режимів. Ухвалення Стратегії надасть можливість визначеному центральному органу виконавчої влади здійснювати контроль за запланованим внесенням змін до законодавства і підзаконних актів у строки, визначені операційним планом, і таким чином досягти дієвого забезпечення прав корінних народів України, постраждалих від окупаційних режимів. У робочій зустрічі брали участь Ельвін Кадиоров Е.Е. – представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з прав жителів Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, Осіпов О.С. – представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з рівних прав і свобод, прав національних меншин, політичних та релігійних поглядів, Антоненко О.Б. – директор Департаменту моніторингу додержання рівних прав і свобод, прав національних меншин, політичних та релігійних поглядів Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Кондур В.А. – заступник директора Департаменту моніторингу додержання рівних прав і свобод, прав національних меншин, політичних та релігійних поглядів – начальник відділу прав національних меншин, корінних народів та релігійних поглядів Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Сулейман Мамутов – доповідач Постійного Форуму

ООН з питань корінних народів, Величкович М.Р. – народний депутат України, член депутатської фракції Політичної партії "Європейська Солідарність", заступник голови Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань захисту майнових та немайнових прав внутрішньо переміщених та інших осіб, постраждалих внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, Мамонтов І.О. – кандидат юридичних наук, радник колишнього віцепрем'єр міністра І. Верещук.

Важливим кроком на шляху до деколонізації Росії можна вважати проведення 17 травня 2024 року в м. Києві міжнародної конференції з прав колоніальних народів РФ. У дискусії брали активну участь представники Комісії, а також представники міжнародної організації "Ліга Вільних Націй", експерти, представники Міністерства закордонних справ України, громадських правозахисних організацій. Провідні дипломати, політики, експерти збиралися разом, щоб спланувати подальші дії, спрямовані на падіння імперії. Серед обговорюваних тем: права людини в РФ, право народів на самовизначення, ідентичність народів РФ, деколонізація Росії та глобальна безпека. Після завершення конференції був підписаний важливий Меморандум про взаєморозуміння і співпрацю з представниками корінних народів.

Завдяки зусиллям членів Комісії, зокрема Юрчишина Я.Р., Потураєва М.Р. та Євтушка С.М., Парламентська Асамблея ОБСЄ 29 червня 2024 року ухвалила Резолюцію з визнанням дій Росії геноцидом українського народу та необхідності деколонізації РФ. Ця Резолюція означає рішуче засудження утисків та грубих порушень прав численних корінних народів у РФ. Ці колонізовані народи насильно русифікуються, піддаються репресіям і дискримінації, позбавляються їхніх міжнародно визнаних людських, культурних, мовних та економічних прав. Вони також масово мобілізуються для участі в агресивній війні РФ проти України, зазнаючи непропорційно високих воєнних втрат. Враховуючи системну політику порушення прав людини і народів у РФ на шкоду її корінним народам, Резолюцією визнано таку політику колоніалістською і такою, що порушує основні декларації ООН, та на посилення Резолюції Європейського Парламенту від 29 лютого 2024 року (2024/2579) та Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи від 17 квітня 2024 року (2540/2024), визнано, що деколонізація РФ є необхідною умовою для сталого миру. Документ вимагає від РФ негайно та безумовно звільнити усіх національних активістів і правозахисників колонізованих корінних народів РФ.

Щодо внутрішньої та зовнішньої діяльності Комісії

Слід підкреслити, що члени Комісії з моменту її утворення були задіяні не лише в активній колективній роботі під час засідань Комісії, а й кожен індивідуально зробив значний внесок у справу, щоб питання поневолених народів РФ порушувалися не лише в Україні, а й на офіційних міжнародних майданчиках. Члени парламентських делегацій регулярно зустрічалися з представниками Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї ОБСЄ та парламентів інших держав. Вони активно обговорювали

ситуацію, що склалася, на різних рівнях, домагаючись того, щоб міжнародна спільнота не залишилася байдужою до проблем поневолених народів. Результати їхньої діяльності щодо необхідності деколонізації російської імперії відображалися у резолюціях Європейського Парламенту та Парламентської Асамблеї Ради Європи.

Крім того, члени Комісії брали участь у численних міжнародних форумах, конференціях та семінарах, на яких також висвітлювалися питання деколонізації та права народів на самовизначення. Вони виступали з доповідями, брали участь у круглих столах і панельних дискусіях, привертаючи увагу до критичної ситуації, в якій опинилися поневолені народи РФ. Підсумки більшості заходів у роботі Комісії регулярно публікувалися на особистих сторінках народних депутатів України – членів Комісії в соціальних мережах, що забезпечило широку поінформованість громадськості про проведену роботу.

Таким чином, діяльність членів Комісії була багатогранною та охоплювала і колективні, і індивідуальні зусилля, спрямовані на досягнення спільної мети – деколонізації російської імперії та забезпечення права народів на самовизначення. Їхня робота мала значний вплив на формування міжнародної думки та сприяла прийняттю важливих рішень на вищих рівнях.

Зокрема, голова Комісії Мезенцева-Федоренко М.С. за час річної роботи Комісії публічно та активно порушувала на міжнародній арені питання поневолених народів РФ та інформувала про діяльність Комісії. Зокрема, завдяки сприянню голови Комісії та її постійній увазі щодо цієї теми в ПАРЕ було ініційовано доповідь під назвою "Самовизначення та територіальна цілісність у XXI столітті" ("Self-determination and territorial integrity in the 21st century"), яка була зареєстрована членами Парламентської Асамблеї Ради Європи. Таким чином, підтримка поневолених народів РФ вже лунає і від європейських партнерів.

Під час Другої частини сесії у Парламентській Асамблеї Ради Європи, що відбулася 15–19 квітня 2024 року у м. Страсбурзі, Мезенцевою-Федоренко М.С. було подано та згодом підтримано під час голосування правки до Резолюції № 2540(2024) "Смерть Олексія Навального та необхідність протистояння тоталітарному режиму Володимира Путіна та його війні проти демократії", а саме такі пункти:

"17. Оскільки Російська Федерація є федерацією лише формально, режим Володимира Путіна також оголосив війну своєму народу. Зокрема, корінні народи, національні та етнічні меншини в Російській Федерації насильно русифікуються, піддаються репресіям і дискримінації, що є порушенням зобов'язань Російської Федерації за Міжнародною конвенцією про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. Зокрема, Асамблея відзначає непропорційно великі втрати, яких зазнали військові підрозділи, що складаються з солдатів, призваних на військову службу з національного, етнічного та корінного населення. Асамблея вважає це свідомою кампанією, спрямованою на ліквідацію національного та етнічного різноманіття в Російській Федерації";

"26.12. закликає держави-члени і спостерігачів Ради Європи, Європейський Союз і Організацію Об'єднаних Націй привернути увагу до численних порушень прав людини і прав народів на шкоду колонізованим корінним народам Російської Федерації";

"28. Асамблея заявляє, на посилення резолюції Європейського Парламенту від 29 лютого 2024 року щодо вбивства Олексія Навального та необхідності дій ЄС на підтримку політичних в'язнів і пригнобленого громадянського суспільства в Росії (2024/2579(RSP)), деколонізація Російської Федерації є необхідною умовою встановлення демократії в Російській Федерації".

Народний депутат України, заступник голови Комісії Юрчишин Я.Р. з початку роботи Комісії провів перемовини з представниками державних органів України та представниками інституцій Європейського Союзу щодо публічної підтримки поневолених народів, що перебувають під окупацією РФ. Зокрема, проведено змістовну зустріч із Комітетом незалежності Інгушетії, який очолює Ансар Гаркхо, під час якої він підтримав позицію інгуського народу щодо російсько-української війни та був ознайомлений із запропонованими планами співпраці. На цій зустрічі своїми цілями Комітет незалежності Інгушетії назвав досягнення власного суверенітету і відокремлення від РФ. Окрім того, на запрошення представників Центру національного відродження імені Степана Бандери та Національного університету "Києво-Могилянська академія", за участю представників Інституту держави і права імені В.М. Корецького Національної академії наук України та відомих громадських організацій, заступник голови Комісії презентував напрацьований Комісією законопроект про основні засади державної політики України щодо взаємодії з національними рухами корінних поневолених народів Російської Федерації та отримав від присутніх фаховий зворотний зв'язок щодо зазначеного питання.

Народний депутат України, секретар Комісії В'ятрович В.М. налагодив зв'язок та активну співпрацю з організаціями, що мають багаторічний досвід у питаннях поневолених народів РФ, сформував та запропонував пул експертів, задіяних у роботі Комісії. За безпосередньої участі одного з експертів разом із заступником голови Комісії Юрчишином Я.Р. ініціював лист підтримки Аїді Абдрахмановій, віце-прем'єр-міністерці Уряду незалежного Татарстану (так на сьогодні називається лідерська група татарського національно-визвольного руху), одній із найяскравіших лідерок рухів поневолених народів, коли їй було відмовлено у політичному притулку у Королівстві Швеція. Під час візиту до Києва Януша Бугайського, відомого політолога, науковця, автора книги "Неспроможна держава. Інструкція з розшматування Росії" секретар Комісії та заступник голови Комісії провели з ним плідну зустріч та обмінялися думками щодо питань, що належать до предмета відання Комісії. З метою залучення широкого кола громадськості до обговорення ідей деколонізації РФ В'ятрович В.М. взяв участь у дискусії на тему: "Деколонізація імперії" в рамках фестивалю "Книжкова країна", за участю провідних істориків, журналістів та експертів Комісії. Голова Комісії Мезенцева-Федоренко М.С. та секретар Комісії В'ятрович В.М. також брали участь у спільній конференції з представниками

поневоленних народів, за результатами якої підписано Меморандум про взаєморозуміння та співпрацю громадської організації "Центр досліджень безпекового середовища "Прометей", "Ліги Вільних Націй" (Free Nations League) та Комісії.

Народний депутат України, членкиня Комісії Кравчук Є.М. долучилася до новоствореного Національного комітету Програми ЮНЕСКО "Інформація для всіх" (IFAR) та була обрана на посаду заступника голови, увійшовши до робочої групи з мовного різноманіття, у ході роботи якої озвучувала питання народів, поневоленних РФ, та розповідала про діяльність Комісії. Завдяки її активній роботі та принциповій позиції Національного комітету України IFAR ЮНЕСКО заблокувала використання Росією лого та егіди IFAR на конференції з мов корінних народів, що відбулася в м. Санкт-Петербурзі 30 червня – 2 липня 2024 року. ЮНЕСКО не надало згоди на патронат конференції і не брало в ній участі. Цьому сприяли Заява Національного комітету України IFAR, зустрічі ППУ при ЮНЕСКО із заступником Генерального директора ЮНЕСКО з питань комунікації та інформації Т. Джелассі та іншими представниками Сектору інформації та комунікації Секретаріату ЮНЕСКО. Разом з тим членкиня Комісії Кравчук Є.М. взяла участь у літній сесії ПАРЄ та ініціювала прийняття Резолюції ПАРЄ "Протидія стиранню культурної ідентичності під час війни та миру", оскільки РФ проводить політику русифікації щодо численних корінних народів країни, поступово стираючи їхню культурну ідентичність, обмежуючи використання їхніх мов, особливо в системі освіти, скорочуючи сфери їхнього культурного самовираження, спотворюючи їхню історію та позбавляючи їхньої історичної пам'яті, а також захоплюючи та переслідуючи активістів етнічних меншин. Документ містить безпрецедентні положення щодо підтримки української культури та збереження української ідентичності.

Народний депутат України, член Комісії Дунда О.А. за час роботи Комісії, крім загальних заходів, взяв участь у цілій низці інших, на яких завдяки його активній позиції порушувалися питання народів, поневоленних РФ, та розповідав про діяльність Комісії. Зокрема, він був серед запрошених на Форумі вільної Росії, що відбувся 24 лютого 2024 року в м. Вільнюсі, та учасником міжнародної конференції "Історична пам'ять та сучасна боротьба: переосмислення минулого, протистояння сьогодні" (організатор – уряд Чеченської Республіки Ічкерія у вигнанні), що відбувся 28 лютого 2024 року в м. Києві. Член Комісії Дунда О.А. також взяв участь у Форумі вільних народів постРосії, що відбувся 14 червня 2024 року в м. Вільнюсі (Литовська Республіка) та у щорічній конференції "Warsaw East European Conference 2024", що була організована організацією "Centre for East European Studies" та відбулася 1 липня 2024 року в м. Варшаві. Цей захід був важливим майданчиком для обміну думками та напрацювання дієвих механізмів у спільній боротьбі з імперією РФ.

Народний депутат України, член Комісії Наталуха Д.А. у статті "Putin's anti-semitism is dragging Russia into darkness", опублікованій у *The Telegraph*, згадав тематику народів, поневоленних РФ, та зазначив, що тоді як Україна будувала політичну націю, в якій всі етнічні групи є невід'ємною частиною

єдиного цілого, Росія розвивала етнічний націоналізм. Наталуха Д.А. у службових відрядження до Європейського Парламенту та Європейської Комісії також неодноразово наголошував про важливість визнання та підтримку на Європейському просторі народів, поневолених РФ.

27 лютого 2024 року народний депутат України, член Комісії Євтушок С.М. проголосив виступ щодо питання народів, поневолених РФ, на позачерговій сесії Сарненської міської ради Рівненської області, тим самим доніс цю важливу тематику до місцевих депутатів та заручився підтримкою представників Сарненської міської ради щодо даного питання.

Разом з тим інші члени Комісії, зокрема Гузь І.В., Потураєв М.Р., Яременко Б.В., постійно і в публічних внутрішніх джерелах, і в міжнародних порушували тему народів, поневолених РФ, інформували про діяльність Комісії та суттєво долучалися до функціонування Комісії, тим самим успішно виконуючи свої обов'язки як представники Комісії.

Загальні аспекти діяльності Комісії

Після утворення Комісії 24 серпня 2023 року члени Комісії провели перше установче засідання, на якому обрали секретаря Комісії та затвердили План роботи Комісії.

Серед питань, запланованих до розгляду:

- про збір та обговорення інформації (у тому числі інформації, що становить державну таємницю) з питань, що належать до предмета відання Комісії;
- про обговорення звернень, що надійшли до Комісії;
- про аналіз та результати аналізу законодавства з питань, що належать до предмета відання Комісії;
- про обговорення стану виконання Радою національної безпеки і оборони України, Головним управлінням розвідки Міністерства оборони України, Службою безпеки України покладених на них завдань з питань, що належать до предмета відання Комісії;
- про розгляд звітів, доповідей та інформації державних органів та посадових осіб, які були надані за зверненнями Комісії;
- про розроблення та розгляд проектів законів з питань, що належать до предмета відання Комісії;
- про попередній розгляд та підготовку висновків і пропозицій щодо законопроектів, внесених суб'єктами права законодавчої ініціативи на розгляд Верховної Ради України, положення яких стосуються предмета відання Комісії;
- про доопрацювання за дорученням Верховної Ради України окремих законопроектів за результатами їх розгляду у першому та наступних читаннях;

- про надання рішень, висновків, рекомендацій, роз'яснень з питань, що належать до предмета відання Комісії;
- про проведення слухань у Комісії;
- про організацію проведення парламентських слухань у Верховній Раді України;
- про організацію міжпарламентської діяльності, взаємодії з міжнародними організаціями;
- про організацію та участь народних депутатів України – членів Комісії у конференціях, круглих столах та інших заходах, що стосуються діяльності Комісії.

Загалом протягом року на виконання затвердженого плану роботи проведено сім засідань Комісії, на яких, зокрема:

визначили цілі, напрями, порядок організації роботи Комісії, затвердили процедуру залучення до роботи експертів та представників органів державної влади;

розглянули, обговорили та внесли пропозиції до проекту Постанови Верховної Ради України про звернення Верховної Ради України до держав світу, Організації Об'єднаних Націй, Парламентської асамблеї Ради Європи та інших міжнародних організацій та їх міжпарламентських асамблей про необхідність деколонізації Росії та підтримку національно-визвольної боротьби поневолених народів (реєстр. № 9671 від 04.09.2023);

обговорили питання щодо можливості представництва Комісії на VII Форумі вільних народів постРосії у м. Лондоні та м. Парижі;

розробили та затвердили список експертів при Комісії;

розглянули та надали висновки щодо проекту Постанови Верховної Ради України про визнання права інгуського народу на створення незалежної суверенної національної держави, засудження злочинів Росії проти інгушів та відновлення територіальної цілісності Інгушетії (реєстр. № 10344 від 14.12.2023). У подальшому проект був підтриманий Комітетом Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжнародного співробітництва та Постанова прийнята Верховною Радою України;

визначили основні напрями взаємодії з національно-визвольним рухом черкеського народу як провідного в західній частині Північного Кавказу, порушили питання щодо необхідності визнання геноциду черкеського народу, вчиненого Російською імперією. Розробили проект Постанови Верховної Ради України про визнання геноциду черкеського народу, вчиненого Російською імперією (реєстр. № 11347 від 17.06.2024), який 15 липня 2024 року одногосло підтриманий Комітетом Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин. Продовжили роботу з доопрацювання проекту Постанови з метою її ухвалення. Розпочали

обговорення питання створення координаційної ради за участю представників черкеського національного руху;

обговорили умови та можливості взаємодії Комісії з представниками коаліції проти путінізму;

підготували та затвердили попередній звіт Комісії;

з метою забезпечення організаційно-інформаційної, консультаційної, правової функції, методичного забезпечення та ведення діловодства створили секретаріат Комісії.

Значну увагу Комісія приділила розробленню законопроекту про основні засади державної політики України щодо взаємодії з національними рухами корінних поневолених народів Російської Федерації. У роботі над законопроектом Комісія спиралася, зокрема, на міжнародно-правові документи, такі як Декларація ООН про надання незалежності колоніальним країнам і народам, схвалена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 1514 (XV) від 14.12.1960, Декларація ООН про права корінних народів, схвалена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 61/295 від 13.09.2007, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16.12.1966, Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 1803 (XVII) "Невід'ємний суверенітет над природними ресурсами" від 14.12.1962 тощо.

Комісія виходила з того, що РФ як держава не є виразником інтересів та захисником прав народів, що населяють її території, в РФ грубо порушуються права людини та народів, здійснюється політика русифікації, обмеження функціонування національних мов і культур, позбавлення народів міжнародно визнаних прав, у тому числі прав на природні багатства і ресурси, втягування народів РФ у згубну війну з Україною з непропорційно високими військовими втратами серед представників окремих народів. Посилення конфліктів, викликаних відмовою у свободі або створенням перешкод на шляху до свободи корінних народів РФ є серйозною загрозою загальному миру.

Працюючи над текстом законопроекту, Комісія спиралася також на рішення Верховної Ради України, зокрема постанови Верховної Ради України "Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, національних парламентів держав світу щодо засудження порушення прав корінних народів у Російській Федерації та на тимчасово окупованих нею територіях України" від 30 травня 2019 року № 2734–VIII, "Про Звернення Верховної Ради України до міжнародного співтовариства про підтримку права на самовизначення народів російської федерації" від 6 жовтня 2022 року № 2633–IX та "Про Заяву Верховної Ради України про засудження збройної агресії російської федерації проти Чеченської Республіки Ічкерія, окупації її території та злочину геноциду Чеченського народу" від 18 жовтня 2022 року № 2672–IX.

Комісія розглянула представлений експертами текст законопроекту, він був надісланий до низки органів державної влади, а також окремих фахівців для ознайомлення і надання зауважень та пропозицій. Також були проведені попереднє обговорення, опрацювання та узгодження тексту законопроекту з головою Комітету Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва.

За підсумками опрацювання пропозицій народних депутатів, експертів, органів державної влади текст законопроекту доопрацьовано і підготовлено для внесення до Верховної Ради України.

Проект Закону України про основні засади державної політики України щодо взаємодії з національними рухами колоніальних народів Російської Федерації зареєстровано 15 липня 2024 року за №11402. Співавторами законопроекту стали 82 народні депутати України – представники всіх депутатських фракцій, двох депутатських груп та позафракційні.

Законопроект № 11402 передбачає врегулювання відносин, що виникають між суб'єктами владних повноважень, іншими суб'єктами у процесі формування та реалізації політики щодо взаємодії з національними рухами колоніальних народів РФ. Проект окреслює засади колоніалістської політики Росії, визначає мету, завдання та принципи державної політики України щодо взаємодії з колоніальними народами РФ. Метою цієї політики визначено реалізацію колоніальними народами РФ своїх політичних, економічних, культурних та інших прав шляхом деколонізації РФ.

Проект встановлює два ключові завдання відповідної державної політики:

1) всебічна підтримка національних рухів колоніальних народів РФ, сприяння їхній інституціоналізації (зокрема шляхом формування національних чи регіональних представницьких органів) та збільшенню спроможності, авторитету і впливу, встановленню ефективного контролю над своїми територіями, перетворенню на повноцінних суб'єктів міжнародного права, а саме – на держави в перебігу створення;

2) сприяння створенню умов для проведення демократичних виборів та оновлення органів державного управління, міжнародному визнанню суверенних держав колоніальних народів на основі засадничих принципів ООН, їхній політичній та економічній спроможності, розбудові державних інституцій, економічному зростанню, екологічній відповідальності, забезпеченню верховенства права, дотриманню прав людини та сталому миру.

Законопроектом визначено завдання Міністерства закордонних справ України, Міністерства оборони України та інших органів державної влади у відповідній сфері.

Проект передбачає внесення змін до законів України "Про засади внутрішньої та зовнішньої політики", "Про імміграцію", "Про інформацію", "Про систему іномовлення в Україні" та "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства".

Комісією також розроблена програма щодо ознайомлення якомога ширшого кола народних депутатів України з підготовленим проектом Закону України про основні засади державної політики України щодо взаємодії з національними рухами корінних поневолених народів Російської Федерації. Ця програма передбачається в рамках ширшої адвокаційної кампанії для українського суспільства, маючи на меті показати деколонізацію як один з пріоритетів і національно-визвольні рухи як своїх потенційних союзників. Серед заходів програми – презентації для комітетів Верховної Ради України, депутатських фракцій і груп.

Ухвалення законопроекту про основні засади державної політики України щодо взаємодії з національними рухами корінних поневолених народів Російської Федерації дасть змогу започаткувати сталу державну політику взаємодії України з національними рухами колоніальних народів РФ, значно підвищить ефективність та скоординованість дій органів державної влади у цій сфері, сприятиме побудові сталих взаємовигідних відносин між Україною і зазначеними народами, пришвидшенню деїмперіалізації і деколонізації РФ, наближенню перемоги України і забезпеченню сталого миру.

Висновки Комісії

Комісія успішно завершила свою річну місію, виконавши в повному обсязі всі основні завдання, визначені Постановою Верховної Ради України від 24 серпня 2023 року № 3355–ІХ, розробивши важливий законопроект, який має ключове значення для підтримки народів, що перебувають під окупацією РФ.

З 24 серпня 2023 року Комісією очолював народний депутат України Юрчишин Я.Р., 7 лютого 2024 року керівництво перейшло до народного депутата України Мезенцевої-Федоренко М.С. Під керівництвом обох голів Комісія зуміла ефективно управляти процесом розробки способів підтримки корінних народів, що перебувають під окупацією РФ, виконуючи всі завдання вчасно і на високому рівні.

У складі Комісії працювали представники різних фракцій, що свідчить про широку підтримку цієї ініціативи українськими політиками. Це підкреслює важливість відповідної роботи та її сприйняття на політичній арені України.

Комісія продемонструвала зразкову співпрацю, виконуючи свою роботу вчасно і ефективно, що є свідченням високого рівня професіоналізму.

Робота Комісії знайшла своє відображення і в міжнародних актах, таких як Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 2540 (2024) "Смерть Олексія Навального та необхідність протистояння тоталітарному режиму Володимира Путіна та його війні проти демократії", що було широко висвітлено на сайті Ради Європи.

Результатом цієї важливої роботи, як і очікувалося, стало започаткування процесу для подальшого формування та впровадження підтримки корінних народів, що постраждали від збройної агресії РФ. Це включає, зокрема,

стратегічне планування, розроблення законодавчих та нормативних актів та їх впровадження з метою підтримки та захисту прав малих та корінних народів. Крім того, Комісія своєю роботою довела, що її діяльність відповідає державним та міжнародним стандартам і нормам, а також враховувала особливості національних рухів малих та корінних народів РФ.

Завдання, що стояли перед Комісією, були надзвичайно складними та вимагали високого рівня координації і співпраці різних політичних сил. Однак завдяки професіоналізму та відданості членів Комісії всі завдання були виконані вчасно та на високому рівні. Це включало проведення численних засідань, консультацій та експертиз, що дало змогу розробити комплексні та ефективні рекомендації для подальшої роботи.

Також важливо зазначити, що діяльність Комісії отримала високу оцінку не лише в Україні, а й на міжнародному рівні, вона стала прикладом успішного співробітництва та ефективного управління в рамках міждержавної взаємодії. Це свідчить про важливість та актуальність питань, які були розглянуті Комісією, та їх значення для міжнародної спільноти.

Таким чином, робота Комісії стала важливим етапом у формуванні та реалізації державної політики щодо підтримки національних рухів малих та корінних народів, що перебувають під окупацією РФ. Її діяльність стала запорукою подальшого розвитку та захисту прав таких народів, а також сприяла зміцненню міжнародної підтримки України в її боротьбі за демократичні цінності та права людини.